

Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950, amendată prin protocoalele adiționale la această convenție. Nr. 1298-XIII din 24 iulie 1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 21.08.1997, nr. 54-55 (502).

23. De altfel, o obligație a furnizorilor expres prevăzută în art. 20 alin. (2) lit. e) din Legea nr. 241/2007.

24. *Legea pentru ratificarea Convenției Consiliului Europei privind criminalitatea informatică adoptată la Budapesta* la 23 noiembrie 2001. Nr. 6-XVI din 2 februarie 2009. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 20.02.2009, nr. 37-40 (104).

25. *Legea privind prevenirea și combaterea criminalității informatice*. Nr. 20-XVI din 3 februarie 2009. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 26.01.2010, nr. 11-12 (17).

26. Gribincea V. *Hotărârile și deciziile Curții Europene a Drepturilor Omului în cauzele moldovenești*. Vol. IX. Chișinău: Gunivas, 2009, p. 23.

27. A se vedea în acest sens obligațiile de stocare a datelor de către furnizori: art. 20 alin. 3 lit. c) din Legea nr. 241/2007 și art. 7 din Legea nr. 20/2009.

28. <http://hudoc.echr.coe.int>

29. <http://hudoc.echr.coe.int>

30. <http://hudoc.echr.coe.int>

31. <http://eur-lex.europa.eu/JURISMonth.do?year=2008&month=01>

ANALIZĂ COMPARATIVĂ A AMNISTIEI ȘI A GRAȚIERII CU INSTITUȚIA ÎNLOCUIRII RĂSPUNDERII PENALE (art. 90-98 din Codul penal al României; art. 55 din Codul penal al RM)

Cristian Alin LUPIU,
doctorand

SUMMARY

Through research we hope that these discussions addressed will provide a consolidated reference point for the beginning of a systematic research both in Romania and Moldova in the clemency, amnesty and pardon, that the need to clarify the problems raised in the study will result in theoretical work, methodological and methodical appropriate, will also contribute to the formation of databases and statistical information about people who have benefited from these measures of clemency institution.

Key-words: amnesty, pardon, self-defense.

REZUMAT

Prin această cercetare urmărim scopul ca discuțiile abordate să constituie un punct solid de referință pentru inițierea unui studiu sistematic în România și în Republica Moldova în domeniile clemenței, amnistiei și scutirii de pedeapsă. Considerăm că clarificarea chestiunilor abordate în cadrul articolului va rezulta într-o lucrare teoretică, corectă din punct de vedere metodic și metodologic. De asemenea, sperăm că vor fi create baze de date și informații statistice despre persoanele care au beneficiat de măsurile luate de instituțiile de clemență.

Cuvinte-cheie: amnistie, grațiere, legitimă apărare.

1. Delimitarea amnistiei în raport cu grațierea.

Deosebirea dintre *amnistie* și *grațiere* este făcută, pentru înfățișare, în secolul XVI, de către Prosper Farinaceus, e drept, cu insuficiență rigoare [1]. El distinge între abolițiune (care înlătură numai justiția judecătorului, nu și crima însăși) și indulgență (care sfințește deopotrivă cauza și crima). Aceste caracteristici comune atribuie amnistiei și grațierii o identitate proprie în cadrul cuprinzătoarei instituții a cauzelor care înlătură răspunderea penală și celelalte consecințe ale condamnării. Amnistia determinată de rațiuni de politică penală este legată de anumite temeuri social-politice. Grațierea, la rândul ei, este expresia unor relații de politică penală și a unor circumstanțe de fapt de natură social-politică. Așa cum ele împreună se deosebesc înăuntrul acestor instituții, se și disting între ele, astfel că amnistia și grațierea sînt examinate laolaltă

numai din anumite perspective social-politice, urmînd apoi a fi tratate distinct în raport cu natura lor juridică, obiect, trăsături, efecte, cu interdependența lor cu alte instituții ale dreptului penal.

Amnistia nu are ca efect de repunere în situația anterioară săvîrșirii infracțiunii, nefiind astfel o *restitutio in integrum* [2].

Pentru aceste considerente, prezența unei infracțiuni amnistiate va fi relevantă la individualizarea judiciară a pedepsei pentru o nouă faptă penală, instanța avînd obligația de a investiga comportarea anterioară a inculpatului [3].

Consider că aceste instituții – amnistia și grațierea – trebuie să-și găsească locul în cele patru trăsături ale infracțiunii, respectiv fapta se fie pedepsibilă și executabilă. Se va ține cont astfel de considerația că amnistia privește în genere fapta antisocială, iar grațierea – pedeapsa stabilită pentru fapta antisocială. În ceea ce privește efectele produse

asupra faptei în cazul amnistiei și asupra pedepsei în cazul grațierii, consider că aceste instituții se deosebesc de tot restul instituțiilor de liberare de răspundere penală sau executare a pedepsei prin faptul de aplicare în mod concret. Instituțiile examinate mai jos sînt supuse examinării și individualizării instanței, în schimb clemența vine de la puterea statală.

Liberarea de răspundere penală cu trageră la răspundere administrativă în legislația RM presupune că fapta comisă rămîne a fi considerată infracțiune. În unele infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, prin dispoziția legii, instanța de judecată face înlocuirea răspunderii penale cu o formă de răspundere juridică mai ușoară, ce implică aplicarea unor sancțiuni administrative.

Legislația anterioară prevedea un număr mic de infracțiuni pentru care această instituție putea activa. Categoria infracțiunilor pentru care poate fi dispusă înlocuirea răspunderii penale prin răspunderea administrativă a fost lărgită prin actuala lege penală, fiind incluse categorii noi de infracțiuni, pentru comiterea cărora pedeapsa maximă nu poate depăși cinci ani de închisoare.

Se ține cont, de asemenea, de cuantumul prejudiciului cauzat, de caracterul faptei comise, modul concret de săvîrșire a faptei, mijloacele, timpul, locul săvîrșirii infracțiunii etc. Infracțiunea comisă pentru prima dată înțelegem, fie comiterea repetată a unei infracțiuni, dar cu condiția expirării termenelor de prescripție ce atrag răspundere penală ori sunt stinse antecedentele penale pentru infracțiunea comisă anterior. Infracțiunea săvîrșită, după aplicarea măsurilor de constrîngere cu caracter administrativ, nu atrage apariția unei stări de repetare. Instanța va aprecia negativ o astfel de situație ce exprimă personalitatea făptuitorului și va aplica pentru infracțiunea nou-săvîrșită o pedeapsă mai aspră.

Corectarea persoanei fără con-

damnare penală are în vedere date conform cărora făptuitorul să corijeze comportamentul fără a i se aplica o pedeapsă. Asemenea date sînt atitudinea vinovatului, din care rezultă că a comis fapta și se căiește sincer, manifestă eforturi de a înlătura consecințele infracțiunii prin repararea prejudiciului cauzat, colaborează cu organele de cercetare, recunoaște fapta și contribuie la descoperirea ei și a altor participanți.

Instanța investită apreciază dacă sînt îndeplinite cerințele pentru înlocuirea răspunderii penale, și în caz de admitere va aplica una dintre sancțiunile cu caracter administrativ, prevăzute în art. 55 alin 2 din Codul penal al RM: amendă în mărime de pînă la 150 de unități convenționale; închisoarea contravențională de pînă la 90 de zile. Sancțiunea administrativă nu reprezintă o pedeapsă penală, pentru aceasta nu survin antecedente penale.

Sentița de încetare a procesului penal cu aplicarea sancțiunii administrative trebuie să fie motivată (p. 20 din Hotărîrea Plenului CSJ cu privire la respectarea normelor de procedura penală la adoptarea sentiței nr. 10 din 24.04.2000. Culegere, p. 386, art. 332, 350, 391 CPP) [4]. Această instituție se aseamănă cu amnistia și grațierea prin înlocuirea răspunderii penale, dar diferă prin aplicarea sancțiunilor administrative.

2. Delimitarea amnistiei și grațierii de instituția liberării de răspundere penală (art. 53-60 CP al RM).

Art. 53 Cod penal al RM arată instituția de liberare de răspundere penală, potrivit căreia persoana care a săvîrșit o faptă ce conține semnele componente de infracțiune poate fi liberată de răspundere penală de către instanța de judecată în cazurile date de:

- minoritate;
- înlocuirea răspunderii penale cu răspundere administrativă;

- renunțarea de bunăvoie la săvîrșirea infracțiunii (desistarea);
- căința activă;
- schimbarea situației;
- liberarea condiționată;
- prescripția tragerii la răspundere penală [5].

Natura juridică a instituției liberării de răspundere penală servește drept temelie pentru ca persoana care a săvîrșit o faptă ce conține semnele componente de infracțiune să poată fi liberată de răspundere penală, însă cu delimitarea, totodată, a acestei instituții de instituția liberării de pedeapsă penală, prevăzută de art. 89 Cod penal al RM [6].

Această instituție de drept penal are scopul de neaplicare a pedepselor penale în cazurile expres prevăzute. Se consideră că aplicarea pedepsei nu este utilă, avînd în vedere caracterul și gradul prejudiciabil redus al faptei săvîrșite în relație cu calitățile personale ale făptuitorului. Se consideră că renunțarea făcută prin intermediul individualizării instanței de judecată, măsura de penitență în raport cu schimbul acesteia prin sancțiuni de ordin administrativ efectul de reeducare este atins. Legea permite și aplicarea unor măsuri de siguranță cu caracter medical sau educativ.

Liberarea de răspundere penală se aplică numai față de persoanele în acțiunile cărora sînt prezente elementele constitutive ale unei infracțiuni și se deosebesc de cauzele care înlătură caracterul penal al faptei, întrucît în situația liberării de răspundere penală infracțiunea se realizează în toate trăsăturile ei esențiale, în timp ce în situația cauzelor care înlătură caracterul penal al faptei, infracțiunea nu se realizează prin lipsa unor trăsături esențiale ale infracțiunii, prin lipsa gradului prejudiciabil al unei infracțiuni (alin. 2 art. 14 din Codul penal al RM), reținerea infractorului (art. 37), constrîngerea fizică sau psihică (art. 39), riscul întemeiat (art. 40) etc. [7].

Art. 53 din Codul penal al RM

prezintă posibilitățile și limitele instituției liberării de răspundere penală, unele dintre acestea fiind nou introduse: căința activă, care în vechea reglementare era prevăzută numai în calitate de circumstanță atenuantă, acum este practic o instituție de liberare de răspundere penală.

Opinia noastră în legătură cu instituția „căinței active” este aceea ca nu trebuia reglementată, astfel fiind practic în realitate dar circumstanța atenuantă ce servește numai la momentul individualizării pedepsei. Aceeași părere o exprim și față de instituția renunțării de bunăvoie la săvârșirea infracțiunii.

Liberarea condiționată de răspundere penală se vrea practic a fi un gest de clemență mai cu seama de amnistie a faptei penale săvârșite, dar aplicată clemența de la nivelul și de către organele de cercetare ori instanța. Consider ca această „clemență” trebuie să îmbrace forma amnistiei pure, să nu se bazeze pe o individualizare asupra pedepsei clemențe din partea procurorului ori judecătorului, ci din partea puterii statale, cum este în cazul amnistiei.

Ca propunere de lege ferenda exprimăm necesitatea abrogării dispozițiilor art.56, 57, 59 din Codul penal al Republicii Moldova.

3. Delimitarea amnistiei și grațierii de instituția cauzelor care înlătură caracterul penal al faptei (art. 44-51 Cod Penal al României; art. 35-40 Cod penal al RM)

Cauzele care înlătură caracterul penal al faptei sînt împărțite de noi în două categorii. Prima se referă la cele regăsite în ambele legislații – a României și a RM (legitima apărare, starea de extremă necesitate, constrîngerea fizică sau psihică); cea de-a doua – la cele care diferă (RM – reținerea infractorului, riscul întemeiat, iar în România – cazul fortuit, iresponsabilitatea, beția, minoritatea făptuitorului, eroarea de fapt).

În reglementarea normativă din RM – Codul penal din anul 1961 – erau reglementate numai două cauze care înlăturau caracterul penal al faptei: legitima apărare (art. 13) și extrema necesitate (art. 14) fiind prezentate în Titlul II, denumit „infracțiuni”.

Reglementarea actuală, în vigoare din 18.04.2002, prezintă cauzele ce înlătură caracterul penal al faptei într-un capitol distinct, Capitolul III.

Actul normativ ulterior a mărit numărul cauzelor ce înlătură caracterul penal al faptei prin introducerea instituției ordinului ierarhic și executarea dispoziției prin Legea 277 din 18.12.2008 [8].

Legea 277/2008 elimină contradicțiile dintre prevederile art. 31-33 ale Statului CIP în legislația națională a RM. Instituția de înlăturare a caracterului penal al faptei are la bază stări, situații, împrejurări ce au, ca urmare a faptei prevăzute în legea penală, neîntrunirea trăsăturilor esențiale ale infracțiunii. Lipseseșă așadar fie caracterul prejudiciabil, fie vinovăția, fie prevederea în lege.

Drept temei pentru instituirea legitimei apărări în calitate de cauză care înlătură caracterul penal al faptei servește atît lipsa caracterului prejudiciabil, astfel fapta prezentîndu-se ca o activitate socialutilă, cît și lipsa de vinovăție, căci făptuitorul nu a acționat cu voință liberă, ci fiind constrîns de necesitatea apărării valorii sociale amenințate grav prin atac periculos [9].

Includerea stării de extremă necesitate în categoria cauzelor care înlătură caracterul penal al infracțiunii este condiționată de faptul că persoana poate fi expusă unor pericole generate de evenimente, energii, diverse întîmplări cu caracter accidental. În acest caz, persoana nu acționează cu vinovăție, iar fapta comisă nu prezintă caracter prejudiciabil [10].

Constrîngerea fizică sau psihică înlătură caracterul penal al

faptei, motivat de lipsa libertății de acțiune (inacțiune) ca voință a făptuitorului. Această necesitate generată de subiectul infracțiunii produce cauza prin care făptuitorul nu-și poate dirija acțiunile. Astfel de considerații nasc efecte de oprire a caracterului penal al faptei numai față de persoana care a acționat în actul constrîngerii.

Propunerea noastră de lege ferenda vizează abrogarea art. 37, 40 din Codul penal al RM, motivată de faptul că acestea nu pot constitui cauze de înlăturare a caracterului penal, faptele asumate astfel de făptuitor nefiind practic infracțiuni.

Activitatea de reținere a infractorului nu constituie infracțiune [11]. Este utilă acțiunea prin dimensiunea socială, dar activitatea intră în competența organelor de drept. Reținerea infractorului și predarea acestuia organelor de drept va constitui o vîntoare deschisă în societate, justificînd practic instituția riscului întemeiat. Se pretinde de legiuitor că acțiunea este socialmente utilă și elementul vinovăției lipsește. Se cere ca făptuitorul să ia toate măsurile necesare pentru a preveni știrbirea intereselor ocrotite de lege.

Cauzele ce înlătură caracterul penal al faptei nu trebuie să fie confundate cu cele de înlăturare a răspunderii penale (Cap. VI CP al RM), cu liberarea de pedeapsă (Cap. IX CP al RM) și de înlăturare a răspunderii penale sau consecințele condamnării (Cap. XI CP al RM) [12].

Mențiune. CP al RM din 18.04.2002 nu reglementează și răspunderea penală la omorul în condițiile depășirii legitimei apărări, Dec.4ra-47/2004 făcînd în acest aspect propunere de lege.

Referințe bibliografice

1. I. Tanoviceanu. “*Tratat de drept și procedură penală*”, Ediția a

două, vol. III, București: Tip. "Curierul judiciar", p. 788.

2. C. Bulai. *Drept penal român*, Partea generală, vol. II, București: Casa de editură și presă "Șansa" SRL, 1992, p. 184.

3. St. Daneș, V. Papadopol. *Individualizarea judiciară a pedepsei*, București: Editura științifică și enciclopedică, 1985, p. 107.

4. A. Barbăneagră, G. Alecu, V. Berliba, V. Budeci, T. Carpov, V. Cusnir, R. Cojocaru, Al. Marit, T. Popovici, G. Ulianoschi, X. Ulianosch, N. Ursu, V. Volcinski. *Codul penal al Republicii Moldova, comentariu*, Chisinau: Tipografia Reclama, p. 120.

5. *Codul penal al Republicii Moldova* din 18.04.2002.

6. A. Barbăneagră, G. Alecu, ș.a. *Op.cit.*, p. 117.

7. A. Barbăneagră, G. Alecu, ș.a. *Op.cit.*, p. 118.

8. Legea 277 din 18.12.2008 a Republicii Moldova, publicată în MO al RM nr. 41-44 din 24.02.2009.

9. A. Barbăneagră, G. Alecu, ș.a. *Op.cit.*, p. 85.

10. *Ibidem*.

11. *Ibidem*.

12. *Ibidem*.

CATEGORIA CAUZALITĂȚII ȘI CONSTRUCȚIA TEORETICĂ A LEGĂTURII CAUZALE ÎN COMPONENTELE FORMALE DE INFRAȚIUNE

Narcisa NEDELCU,
doctorandă

SUMMARY

In the criminal law science there is widely used the meaning of the causal relationship, as it constitutes an obligatory sign of the objective side of the offence material components; and as result of this fact the meaning of causal relationship in the criminal law is widely and thoroughly treated and examined. In this sense we find a plenty of penal theories of the casual relationship, intended to explain the core of this meaning and to emphasize the rules of its application.

Key-words: material composition and form of crime, classification, action, inaction, causal.

REZUMAT

În știința ce studiază criminalitatea este folosit pe larg termenul de legătură cauzală, deoarece el constituie un semn obligatoriu al părții obiective a componentelor materiale de infracțiune. Iată de ce legătura cauzală în criminalistică este examinată și abordată frecvent și detaliat. În acest sens, există multe teorii penale privind legătura cauzală. Ele au menirea de a explica esența acestei legături și de a enumera regulile ei de aplicare.

Cuvinte-cheie: componență materială și formală de infracțiune, clasificare, acțiune, inacțiune, cauzalitate.

Chestiunea referitoare la legătura cauzală în infracțiunile cu o componență formală în știința contemporană a dreptului penal este rezolvată în felul următor: semn obligatoriu al laturii obiective a componenței formale de infracțiune este doar fapta, în formă de acțiune sau inacțiune. Consecințele sancționate în componențele formale de infracțiune lipsesc, deoarece pedepsibilă este doar fapta; respectiv, lipsește și semnul legăturii cauzale în cadrul laturii obiective a unor așa componențe.

Divizarea componențelor de infracțiune în *materiale* și *formale* în știința dreptului penal astăzi nu este pusă la îndoială. În anii '50 ai secolului trecut, această clasificare stârnea obiecțiile mai multor savanți. Aceste obiecții țineau, în primul rând, de denumirea însăși, în al doilea rând, de esența clasificării.

În particular, un oponent al componențelor formale, în funcție de esența acestora, a fost savantul

A. N. Trainin. Expunând criticile față de posibilitatea existenței componențelor de infracțiune „fără de consecințe”, altfel spus „formale”, cercetătorul menționează: „A atenta înseamnă întotdeauna a cauza, a pricinui, într-o formă sau alta, și într-o anumită măsură, o anumită daună obiectului [...]. Obiectul invulnerabil al atentatului criminal se contrazice singur pe sine” [1]. Fundamentându-și concepțiile sale pe o premisă corectă în esență și dovedită de el însuși cu referire la prezența corelației strânse între obiectul atentatului criminal și survenirea consecinței social-periculoase, A. N. Trainin ajunge la concluzia nefundamentării și lipsei de sens a desemnării, separării componențelor formale de infracțiune. În așa fel, chestiunea cu privire la legătura cauzală în infracțiunile cu o componență formală decade, iar „afirmația că în cadrul unui grup de așa-numite infracțiuni cu o componență formală legătura cauzală lip-